

تحلیل خصوصیات جامعه‌شناختی موضوع‌های آثار نگارگری دوره تیموری و صفوی

زهرا درویشی^۱، علی‌اکبر جهانگرد^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی هنر، شیراز، ایران

۲- دکتری تاریخ تطبیقی تحلیلی هنر

چکیده

نگارگری ایرانی شامل آثاری از دوره‌های مختلف تاریخ اسلامی ایران است که بیشتر به صورت مصورسازی کتب ادبی، علمی فنی، تاریخی و همچنین برخی کتب مذهبی می‌باشد. در واقع مشهورترین و ارزنده‌ترین نمونه‌های هنر تصویری ایران را می‌توان بر صفحات نسخه‌های خطی و مرقعات ملاحظه کرد. هنر نگارگری ایرانی-اسلامی از سده چهاردهم/هشتم هجری تا سده هفدهم/یازدهم شکوفایی نمایان داشت؛ دوران تیموری یکی از دوران پرشکوه نگارگری ایران محسوب می‌شود. مکتب نقاشی دوره تیموری در سده‌های هفتم رواج داشته و دو کانون مهم یکی هرات و دیگری شیراز داشته است. بیشتر نقاشی‌ها و صور ایرانی در سده نهم هجری منسوب به شهر هرات است؛ و اغلب نقاشان تمایل به دقت در نقاشی و تعامل رسم و نازک‌کاری آن و تعدد رنگ‌ها و انسجام تناسب آن‌ها و کثرت استعمال رنگ طلائی و پوشاندن زمینه نقاشی به گیاهان و گل‌ها و بوته‌ها بوده‌اند. در دوره صفوی نیز نگارگری هرات که سنت‌های هنری بهزاد را تعقیب می‌کرد وجود داشته است. مکتب نقاشی دیگر مکتب رضا عباسی می‌باشد که در دوره شاه‌عباس اول و جانشینان او در اصفهان به وجود آمد؛ در این مکتب تصاویری را با قلم بدون هیچ‌گونه رنگ به صورت سیاه‌قلم نقاشی می‌کردند. در این بین مقوله‌ای به نام جامعه‌شناسی هنر وجود دارد که به کمک آن می‌توان آثار هنری را با رویکردهای مختلف مانند بازتابی، شکل‌دهی و غیره مورد مطالعه و ارزیابی قرارداد. این پژوهش که داده‌های اولیه آن از طریق مطالعات کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده، با رویکردهای جامعه‌شناسی هنر، خصوصیات نگارگری‌های موجود در دوره تیموری و صفوی را مورد واکاوی قرار داده و در نهایت نتیجه چنین حاصل شد که در دوران صفوی با توجه به شرایط اجتماعی حاکم بر جامعه، نسبت به دوران تیموری دارای نگاره‌های بیشتری با مضامین اجتماعی بوده و رویکرد بازتابی در این دوران (از حیث جامعه‌شناسی هنر) در آثار بیشتر به چشم می‌خورد. **واژه‌های کلیدی:** نگارگری، تیموری، صفوی، جامعه‌شناسی هنر، رویکرد بازتابی، رویکرد شکل‌دهی.